

JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
MEDICAL
COLLEGE

Kraków, dnia 15 listopada 2023 roku

Recenzent

dr hab. n. med. Bartosz Grabski

Faculty of Medicine

Department of Psychiatry

Sexology Lab

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Anny Woźniak
pt. „Rola kontekstu społeczno-interpersonalnego w procesie przetwarzania
zdarzenia traumatycznego przez dorosłe ofiary przemocy seksualnej
napisanej na Uniwersytecie SWPS pod kierunkiem
dr hab. Elżbiety Zdankiewicz-Ścigały, prof. Uniwersytetu SWPS

ul. Kopernika 21a

PL 31-501 Kraków

phone: +48 (12) 424 87 37

pskp@cm-uj.krakow.pl

Mgr Anna Wozniak podjęła się opracowania niezwykle ważnego zagadnienia a mianowicie zbadania roli odpowiedzi systemu społecznego na ujawnienie przez dorosłą ofiarę doświadczenia przemocy seksualnej w przetwarzaniu traumy seksualnej, w tym wystąpieniu i nasileniu zaburzenia stresowego pourazowego.

Dysertację otwiera **rzetelnie i wyczerpująco** opracowana przez Autorkę część teoretyczna pracy, której **jakość oceniam bardzo** wysoko, a która stanowi dowód na posiadanie przez Doktorantkę **obszernej wiedzy teoretycznej** dotyczącej badanego zagadnienia. Zawiera ona m. in. omówienie ewolucji klasyfikacji zaburzeń stresowych pourazowych we współczesnych systemach diagnostycznych, przedstawienie rozpowszechnienia zdarzeń traumatycznych i zaburzeń stresowych pourazowych w populacji ogólnej, prezentację rozwoju typologii zdarzeń traumatycznych, omówienie rozpowszechnienia i konsekwencji przemocy seksualnej oraz czynników mających związek z procesem adaptacji po jej doznaniu. Autorka **szczegółowo omawia** zjawiska społeczne występujące w obliczu zdarzeń traumatycznych, takich jak m. in. uznanie i wsparcie społeczne, funkcjonujące społecznie mity dotyczące przemocy seksualnej i jej ofiar, które kształtują odpowiedź społeczną, np. obwinianie ofiar. Ważnym fragmentem części teoretycznej pracy jest omówienie wieloczynnikowych modeli wyjaśniających rozwój zaburzeń stresowych pourazowych, takich jak m. in. modele społeczno-interpersonalne czy modele poznawcze, co prowadzi Autorkę do **zapropionowania modelu własnego** będącego ramą teoretyczną dla przeprowadzonych badań. Model ten zakłada złożone interakcje rodzaju zdarzenia traumatycznego (intencjonalne – przemoc seksualna, intencjonalne, nieintencjonalne) ze specyficznymi reakcjami społecznymi (negatywne reakcje społeczne, uznanie społeczne) i poznawczo-emocjonalnym przetwarzaniem zdarzenia w postaci zjawisk asymilacji (samoobwiniania, unieważniania), nadakomodacji (nierealistycznych/negatywnych przekonań o świecie i innych) i rozwoju poczucia winy po wydarzeniu, kształtujących pojawienie się i nasilenie zaburzenia stresowego pourazowego (PTSD). Fakt zapropionowania, w oparciu o rzetelny przegląd piśmiennictwa, własnego modelu stanowiącego ramę teoretyczną dla prowadzonych badań, a zarazem poddanemu weryfikacji, wskazuje na **wysoką samodzielności** Doktorantki w prowadzeniu badań naukowych oraz na **zdolność do oryginalnego myślenia i oryginalnego wkładu** w dotychczasowy dorobek naukowy.

Kolejne części dysertacji to przedstawienie metody i wyników oraz dyskusji i wniosków końcowych.

Przedstawione w pracy badanie składa się z części zasadniczej (głównej) mającej charakter badania ilościowego i dodatkowej – jakościowej. W poniżej recenzji, z przyczyn pragmatycznych, poświęcę uwagę omówieniu i ocenie części zasadniczej pracy, tj. **badania ilościowego, wystarczającej dla oceny pod kątem spełnienia warunków dla rozprawy doktorskiej.**

Praca oparta jest o badanie przeprowadzone na terenie Polski w latach 2020–2021, w formacie on-line, anonimowo, w którym zastosowano losowy dobór próby, a jedynymi kryteriami włączenia był ukończony 18 rok życia i deklaracja doświadczenia zdarzenia traumatycznego w dorosłości. Panel

badawczy SONA dostępny był za pomocą konta założonego na uczelni a uczestnikami badania byli studenci. Badanie uzyskało zgodę Komisji Etyki Badań Naukowych nr 81/2020. Analiza statystyczna oparta dane pochodzące od 548 osób, które spełniły wszystkie kryteria włączenia i ostatecznie zgodziły się wziąć udział w badaniu. Dominowały osoby w przedziale wiekowym 18–29 lat (71,8%), kobiety (87%), z wykształceniem wyższym (36,3%) i średnim (33,9%), mieszkańcy dużych (>250 tys.) miast (59,5%). W badaniu użyto polskiej wersji następujących narzędzi badawczych do pomiaru poszczególnych składowych (zmiennych) wyróżnionych w modelu własnym: Social Reaction Questionnaire (SRQ) – zmienna wyjaśniająca/mediator opisujący rodzaj reakcji społecznej na opowieść o zdarzeniu (odwrócenie się, przyjęcie informacji bez okazania wsparcia, reakcje pozytywne), Social Acknowledgement Questionnaire (SAQ) – zmienna wyjaśniająca/mediator opisująca poziom społecznego uznania (dezaprobaty ze strony rodziny, ogólna dezaprobaty, uznanie jako ofiary), Posttraumatic Cognitions Inventory (PTCI) – zmienna wyjaśniająca/pośrednicząca opisująca przekonania na temat (siebie, świata i innych, samoobwinianie po zdarzeniu), Trauma Related Guilt Inventory (TRGI) – zmienna wyjaśniająca/pośrednicząca opisująca różne aspekty poczucia winy (dystres, ogólne poczucie winy, poznawcze aspekty winy, możliwość przewidzenia i zapobieżenia wydarzeniu/odpowiedzialność, potępienie własnych czynów, brak usprawiedliwienia), PTSD Check List for DSM-5 (PCL-5) – zmienna wyjaśniana mierząca nasilenie objawów PTSD, PTSD Scale-Self Report for DSM-5 (PSS-SR5) – zmienna wyjaśniana mierząca nasilenie objawów PTSD.

Doktorantka postawiła następujące główne pytania badawcze i powiązane z nimi hipotezy badawcze (uzupełnione następnie o pytania i hipotezy szczegółowe, na które poszukiwała odpowiedzi za pomocą szczegółowych analiz z zastosowaniem podskal używanych narzędzi pomiarowych):

1. Czy istnieje i jaki ma charakter różnica pomiędzy grupą badawczą (przemoc seksualna) a grupami porównawczymi (trauma intencjonalna, trauma nieintencjonalna) w zakresie badanych zmiennych (postrzeganych reakcjach społecznych, postrzeganym uznaniu społecznym, poczuciu winy, przekonaniach potraumatycznych, nasileniu objawów PTSD)?
2. Czy istnieje i jaki ma charakter związek między spostrzeganymi zjawiskami społecznymi a specyficznymi reakcjami poznawczymi i emocjonalnymi oraz głębokością objawów PTSD?
3. Czy specyficzne reakcje społeczne pełnią funkcję mediatora w modelach mediacji pomiędzy zmienną wyjaśniającą (rodzaj zdarzenia) a zmiennymi wyjaśnianymi (negatywne procesy poznawcze, poczucie winy, nasilenie objawów PTSD) i jaki będzie charakter tych mediacji?
4. Czy spostrzegane uznanie społeczne lub jego brak będzie pełniło funkcję mediatora w modelach mediacji pomiędzy zmienną wyjaśniającą (rodzaj zdarzenia) a zmiennymi wyjaśnianymi (negatywnymi procesami poznawczymi, poczuciem winy, nasileniem objawów PTSD)?
5. Czy spostrzegane zjawiska społeczne, nasilenie poczucia winy oraz nasilenie negatywnych przekonań potraumatycznych będą pełniły funkcję mediatorów, sekwencyjnie pośrednicząc w

natężeniu zaburzeń stresowych pourazowych wśród osób, które doświadczyły zdarzeń traumatycznych?

Szukając odpowiedzi na ww. zadane pytania badawcze, Doktorantka zastosowała następujące główne metody statystyczne: korelację Pearsona, analizy mediacji (z jednym i z czterema mediatorami), jednoczynnikową analizę wariancji ANOVA dla trzech grup, metodę analizy post-hoc. **Należy zwrócić uwagę na zakres i złożoność przeprowadzonych analiz, co wymaga uznania.**

Otrzymane wyniki zostały **rzetelnie i wyczerpująco przedstawione** przez Autorkę w tekście oraz za pomocą stosowanych rysunków/wykresów a następnie **rzetelnie omówione, także w odniesieniu do istniejącego piśmiennictwa** w części poświęconej dyskusji i wnioskowi. Najważniejsze wybrane ustalenia Doktorantki to:

- **Rozpowszechnienie** doświadczonej w wieku dorosłym **przemocy seksualnej** sięgnęło **18,9%** [porównywalnie do wyników z innych cytowanych przez Autorkę badań].
- **Nasilenie objawów PTSD** w grupie, która doznała przemocy seksualnej było **wyższe** niż w pozostałych dwóch grupach [wynik zgodny z wynikami cytowanych przez Autorkę badań, przy czym Autorka zwraca uwagę na **małą liczbę badań, w których dokonano takich porównań**].
- Osoby, które doświadczyły przemocy seksualnej **częściej spotykały się z negatywnymi reakcjami społecznymi** po jej ujawnieniu – odwrócenie się, zmiana tematu, obwinianie za przebieg, próba kontrolowania, pozbawiania sprawczości, reakcje egocentryczne/przyjęcie informacji bez okazania wsparcia. **Nie zanotowano jednak różnic w odniesieniu do reakcji pozytywnych** pomiędzy grupami [oba wyniki zgodne z wynikami cytowanych przez Autorkę badań twórczyni stosowanego narzędzia].
- **Osoby, które doświadczyły przemocy seksualnej wykazywała wyższy poziom poczucia winy i wyższy poziom dysfunkcjonalnych przekonań poznawczych** niż obie grupy porównawcze.
- **Istnieje związek negatywnych wymiarów zjawisk społecznych z nasileniem objawów PTSD** [wynik podobnych do uzyskanych przez innych autorów].
- **Nie wykazano tego związku natomiast dla reakcji pozytywnych i uznania społecznego jako ofiary** [ważny głos Autorki w debacie, gdyż otrzymywane przez innych badaczy wyniki nie są jednoznaczne].
- **Negatywne reakcje społeczne pełniły funkcję mediatorów w nasileniu objawów PTSD dla osób, które doświadczyły przemocy seksualnej w modelach z jednym mediatorem.**
- W modelach z czterema mediatorami, tylko modele ze zmiennymi: dezaprobatą ze strony rodziny i bliskich oraz negatywne przekonania o sobie i samoobwinianie, były modelami, dla których nie wykazano efektu mediacji, Doktorantka tym samym **pozytywnie zweryfikowała zaproponowany przez siebie model teoretyczny wykazując równocześnie na niezwykle złożoną naturę procesów i ich wzajemnych interakcji w przetwarzaniu zdarzeń traumatycznych i ich klinicznych następstw.**

Autorka w dyskusji i podsumowaniu zwraca uwagę na ograniczenia przedstawionych badań własnych oraz ich mocne strony, wskazuje także na kierunki prowadzenia dalszych badań. Moją uwagę zwróciło natomiast **wskazanie przez Doktorantkę aplikacyjnych aspektów wyników** przeprowadzonych badań własnych – społecznych i klinicznych, W mojej opinii, jako klinicysty-praktyka jest to ostatecznie **najważniejszy aspekt** badań prowadzonych w dziedzinie psychologii klinicznej/psychiatrii.

Z uwagi na **oryginalność** zrealizowanego projektu badawczego oraz **wyjątkową rzetelność metodologiczną pracy i niezwykle szeroki zakres przeprowadzonych analiz, jej naukowej i poznawczej walory, nowatorskie ujęcie tematu, a także praktyczną i aplikacyjną wagę** analizowanego zagadnienia oraz ogólnie wysoki poziom naukowy całej rozprawy **wnoszę o przyznanie Autorce dysertacji wyróżnienia.**

Wnoszę też o dopuszczenie Pani mgr Anny Woźniak do dalszych etapów przewodu doktorskiego, gdyż w mojej ocenie rozprawa doktorska spełnia wszystkie warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668 z późn. zm.).

dr hab. n. med. Bartosz Grabski, FECSM, WPATH-CM
lekarz specjalista psychiatrii i seksuologii, psychoterapeuta
p.o. kierownika Pracowni Seksuologii Katedry Psychiatrii WL UJ CM

Bartosz Grabski